

REDACTIA:
și
ADMINISTRAȚIA:
Batthyányi utca Nr. 2

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacțiunii.

Concurese, inserțiuni precum și taxele de abonament se trimit administrațiunii tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

PREȚUL
ABONAMENTULUI
PENTRU
AUSTRO-UNGARIA:

Pe un an: 10 cor.
Pe 1/2 an: 5 cor.

PENTRU ROMÂNIA ȘI
STRĂINĂȚATE:

Pe un an 14 franci.
Pe 1/2 an 7 franci

Telefon pentru oraș
comitat Nr. 286.

Nr. 7344/1911.

Ioan,

din îndurarea lui Dumnezeu dreptcredinciosul Episcop al Aradului, Orășii-Mari, Ienopolei și al Hălmagiului, precum și al părților adnexate din Bănatul-Timișan.

Iubitului cler și tuturor credincioșilor din eparhia Aradului, dar și pace dela Dumnezeu Tatăl și Domnul nostru Isus Hristos, împreună cu salutarea noastră arhierescă!

„Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu, și pe pământ pace, între oameni bunăvoire”.

Luca c. 2. v. 14.

Iubiților creștini și fii sufletești!

Invrednicindu-ne și noi, din darul și nemărginita îndurare a preabunului Dumnezeu, să ajungem aceasta mărită și sfântă zi a Nașterii Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos, folosesc cu plăcere privilegiul de a mă coborî și astădată cu duhul meu între voi, deoparte pentru-ca să petrecem împreună acest praznic împăratesc, iar de altă parte, pentruca deodată cu sfânta prăznuire, să ne adâncim în meditațiuni sfinte și în cugete evlavioase asupra însemnătății, ce o are pentru noi și pentru dezvoltarea și întărirea vieții noastre creștinești *marele dar*, ce s'a dat nouă și tuturor oamenilor prin Isus Hristos Domnul nostru, carele pogorîndu-se din sânul Tatălui s'a umilit pe sine, ca prin această umilință să ridice chipul omului căzut, și să-l facă iarăși fiu și moștean împărăției, pentru carea era zidit.

Cuprins de aceasta dorință a mea, care este și a voastră, veniți iubiților creștini și fii sufletești, să ridicăm și noi ochii minții și cugetul inimii noastre la Dumnezeu, Tatăl îndurătorilor, și cu o gură și cu o inimă, cu un glas și cu o suflare, să-i aducem laudă și mulțumită, și să cântăm și noi cu veselie în

inimile noastre, cântarea îngerească: *Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pre pământ pace, între oameni bună voire.*

Este scurtă aceasta cântare, dar pre cât de scurtă este cântarea, pre atât de dulci și pline de mângâiere sufletească sunt cuvintele ei, având ele farmecul și puterea de a trezi și mintea cea mai întunecată și a mișca și inima cea mai împetrită, ca să învețe a cunoaște urzirea, adecă timpul de când și-a luat ea începutul, ca astfel să-și poată da seamă de în-sămănătatea ei, de mișcarea ce se naște în sufletul omului și de izvorul bucuriei, ce pe nesimțite cuprinde întreaga lui ființă la auzul acestei cântări.

Trebuința de a cunoaște urzirea și însemnătatea acestei cântări, introdusă în biserica noastră, creștinul cu frica lui Dumnezeu o va simți și mai învederat, dacă se va cugetă la faptul, cunoscut de tot omul cu judecată sănătoasă, că în necunoștința deplină a împrejurărilor, omul nu-și poate da seama nici asupra lucrurilor, ce se petrec în auzul și la vederea sa, și cu atât mai puțin poate înțelege și cuprinde alte întâmplări din lumea mare, dacă nu are deplină cunoștință și orientare asupra urzirei lor și asupra împrejurărilor, între cari s'au petrecut și s'a scris acelea lucruri și întâmplări.

De aceea, voind să fac și de astădată deplină bucuria voastră prin arătarea în-sămănătății acestei sfinte prăznuiri, abia aș putea face aceasta mai potrivit trebuinței de a deșteptă mintea și inima voastră spre întărirea credinței, spre aprinderea dragostei și spre sporirea nădejdei voastre întru Domnul, decât să vă spun — pe temeiul sfintei evanghelii — că cântarea, cu carea v'am întâmpinat și salutat astăzi, și-a luat începutul deodată cu ivirea stelei, vestitoarea venirei pe pământ a Mântuitorului cel făgăduit de Dumnezeu, și prorocit de proroci cu veacuri mai înainte. Și când apoi ne vom da seamă de starea, în care ajunsese oamenii din legea veche, prin îndepărtarea lor de Dumnezeu, stare descrisă de psalmistul cu cuvintele: *„Toți s'au abătut, împreună nevrednici*

s'au făcut, nu este cea ce face bunătațe, nu este până la unul¹⁾: veți înțelege nu numai dorul și setea, cu care eră așteptată arătarea dragostei Tatălui ceresc, a celui Unuia, care poate și face bunătațe, dar veți înțelege și bucuria, cu carea corul cetelor îngerești se întrecea cu fluerul păstorilor măbind pre Dumnezeu, carele prin unul născut Fiul său, Domnul nostru Isus Hristos, a dat lumii *darul mântuirii*.

Iubiților mei creștini și fii sufletești!

Adunați acum și noi la aceasta sfântă sărbătoare a *păcii* și a luminării întru cunoștința de Dumnezeu, abia am putea prăznul mai creștinește și mai potrivit trebuințelor sufletului nostru, decât cugetându-ne nainte de toate la starea, în care ne-au aflat acestea zile de praznic împărătesc, din cele văzute, cunoscute și simțite, să luăm învățătura trebuincioasă pentru ajungerea scopului vieții noastre, care este: binele pe pământ și fericirea dincolo de mormânt. Și cugetând la acestea, oricât de umilitoriu s'ar părea, pentru noi, dar nu putem nesocoti adevărul, că față cu alte neamuri, cu cari ne-am trezit viețuind în societate pre acest pământ, neamul nostru a rămas îndărăpt atât în cultură și bunăstare, cât și în putere și stăpânire.

Și dacă aceste stări de lucruri le-am și putea desvinovăți cu împrejurările grele ale vieții din trecut și prezent, împrejurări neatârnatore dela voința și putința noastră și a neamului nostru, dar cum am putea nesocoti stările create de fii veacului de acum ai neamului, stări cari ne slăbesc nădejdea într'un viitor mai bun pentru neam și biserică, și cari ne lipsesc de bucuria sfinte prăznirii în măsură cuvenită, pentru că: pe când constatăm cu bucurie, că în multe părți s'au ridicat biserici și școli nouă și s'au renovat celea vechi, — prin ce credincioșii din acele părți au dat dovezi vorbitoare despre sentimentul lor de jertfă și alipire către limba și credința strămoșească: — pre atunci este foarte îngrijitor faptul, că în alte părți, unde asemenea este mare lipsă de renovarea, zidirea și susținerea unor atari instituțiuni religioase-morale și culturale, credincioșii nu jertfesc de bună voie și nu în măsura trebuincioasă, sub cuvânt că nu li se ajunge, pe când adevărul este, că deși sunt mulți săraci, dar sunt și de aceia, cărora pentru alte lucruri de prisos și fără folos li-se ajunge astfel, că săracul se întrece cu bogatul și sluga cu stăpânul în traiu și în podoaba trupului.

E frumos omul bine îmbrăcat, și nici traiul nici podoabele cuiva nu l'ar putea supără pre

nimene, dacă cheltuielile s'ar acoperi din prisosul câștigului și ar fi în măsura jertfei ce o aduce fiecare pentru deșteptarea și luminarea sa și a familiei sale. Când însă vezi, că față de îmbogățirea cunoștințelor sale de viață, față de cultura proprie și a familiei, unii oameni sunt cu totul nepăsători, nu poți să nu te cugeți la viitorul ce ne așteaptă și mai virtos atunci, când tot mereu auzim, că în unele părți, tineretul își petrece viața astfel, cât la vrâsta de 20—30 de ani cu totul e stâns focul vieții din ochii lui și că pentru împlinirea poftelor vieții păcătoase, iau bucătura din gura familiei, își zălogesc și vând averea moștenită dela moși strămoși.

Poate că în lumea de acum s'ar și afla cineva, care să cerce a desvinovăți cu neștiința legii atari porniri nesocotite și fapte păcătoase, deșioamenii le fac în deplină libertate a voinței lor și în deplină cunoștință a urmărilor, ce au ele pentru ei, pentru casele și familiile lor și pentru societatea creștinească; dar oare ar putea încerca cineva să desvinovățească cu necunoștința legii și răsboirile și sfezile dintre oameni? când și pruncii nevinovăți știu, că biserica noastră nu înceată a vesti pacea la toate ocașiunile; când și acești prunci știu, că cântarea, ca să fie pre pământ pace și între oameni buna voire, s'a cântat dela începutul creștinătății și se cântă și acum în toate duminicile și sărbătorile de preste an, și la noi nici în biserică nici afară de biserică, nu se face nici o slujbă, fără întonarea rugăciunii de pace: „Cu pace Domnului să ne rugăm“ „Cu pace să ieșim“.

Cunoscând acestea, trebuie să ne punem întrebarea: este pe pământ pace și între oameni bună voire? Și fiindcă voi nu veți putea înăduși durerosul răspuns, că în inimile multora din zilele noastre, în locul dragostei creștine s'a sălășluit ura, în locul păcii și-a făcut loc sfada și răsboirea, — vă întreb cu Apostolul: *de unde sunt sfezi și răsboiri între voi? au nu din desmerdările voastre, cari se oștesc în mădulările voastre? Pofțiți și nu aveți, pizmuiți și totuși nu puteți dobândi.*²⁾ Ceeace, deși ar însemna nemulțumirea omului cu statul său, dar la care nemulțumire creștinul adevărat nu răspunde cu sfadă și ură, nu cu hulă și războire și nu în măsura, care înveninează inimile oamenilor neorientați asupra adevăratului obiect al războirii, și care sgudue pacea casnică, familiară și socială pe conta intereselor bisericești și a neamului nostru, pentru că: „Vai lumii de sminteală dar mai vai aceluia, prin care vine sminteala“³⁾.

¹⁾ Iacob c. 4. v. I.

²⁾ Math. 18. v. 7.

¹⁾ Ps. 15, v. 4.

Când ne cugetăm la acestea și alte stări nesănătoase și necreștinești, cari pe știute ori pe neștiute dar de fapt s'au vârit în viața veacului nostru, este de înțeles, că ele nu ne pot înveseli, ci trebuie să ne dăm seamă de urmările ce pot avea ele chiar în timp apropiat, pentru că: astăzi și orbul vede și mutul vorbește, că un popor, care nu iubește lumina și învățătura în măsură corespunzătoare trebuințelor timpului în care trăim; un popor, care nu se încinge cu aceleași arme, cu cari se încing alte neamuri în lupta pentru existență, apărarea și naintarea sortii sale; un popor, care pune mai mare preț pe podoabele trupului decât pe îmbogățirea cunoștințelor de viață creștinească și pe curățenia sufletului său; un popor, a cărui tineret nu are sentimentul cinstei față de părinții săi, de căpăteniile sale și de fruntașii săi îmbătrâniți cu cinste în luptă pentru biserică și neam; un popor a cărui tineret nu este conștuit de scopul vieții sale, și care își risipește cu ușorătate sănătatea și viața, moștenirea și câștigul zilnic, în fine: un popor, a cărui necărturari și cărturari se ceartă și se războiesc pe întrecute și se hulesc fără cruțare chiar și pentru lucruri, cari după firea lor nu se pot limpezi, și cari dacă s'ar și limpezi, acelea nu pot mîna carul neamului nici măcar un pas înainte — acel popor nu numai nu se poate întări și nu poate înainta de după dreptul divin, garantat tuturor neamurilor și semințiilor pământului, dar îi este problematică chiar și existența.

În fața unor atari stări de lucruri, cale mai dreaptă, mai adevărată și mai ușoară spre îndreptare nu este și nu poate fi alta, decât plinirea poruncii cei de căpetenie din legea Domnului: de a *iubi omul pre Dumnezeu și pre deaproapele său ca însuși pre sine*, punându-și tot atunci în vedere și adevărul sfintei scripturi, că: „*Dumnezeu este dragostea noastră*,⁴⁾ iar „*Hristos este pacea noastră*,⁵⁾ prin urmare: cel ce nu plinește legea; cel ce nu se îngrijește de luminarea minții și curățenia vieții sale; cel ce nu are dragoste cătră deaproapele, nu se închină și nu jertfește altarului păcii creștinești — creștinătatea aceluia este numai pe buze, deci zădarnică, precum zădarnică este și creștinătatea aceluia, care nu-și înfrână limba, ci-și înșală inima sa⁶⁾.

Luând aceasta învățătură din bucuria sfintei prăznuiri, vă mai zic vouă tuturor cu Apostolul neamurilor: *Pacea să iubiți cu toții și sfințenia, fără de care nimene nu va vedea pe Dumnezeu*⁷⁾, iar celor învrășbiți le mai adaug

cu acelaș apostol: *Lăpădați dela voi toată amărăciunea și mânia și iuțala și strigarea și hula și răutatea. Soarele zilei să nu apună întru mânia voastră*⁸⁾.

După cari rugând pe Dumnezeuul puterilor să încălzască în inimile voastre sentimentul dragostei de jertfă pentru biserica noastră națională, carea ni-a ocrotit limba și legea strămoșească, și față de școala confesională, care este leagănul culturii neamului nostru, îl rog totodată: să facă în inimile voastre loc sfaturilor mele arhieresti, și să ne dea zile pacifice și senine, putere și viață, ca acum și la mai mulți ani să putem prăznuim cu mulțumire acest praznic și celea următoare, cântând cu mai multă veselie: „*Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu, și pe pământ pace, între oameni bunăvoire*“. Amin.

Ara d, la sfintele sărbători ale Nașterii Domnului din anul 1911.

Al vostru tuturor de binevoitor

Ioan J. Bapp m. p.,
Episcopul Aradului.

Nr. 1946/1911.

Circulară.

On. Direcțiuni ale despărțămintelor „Asociațiuni pentru literatura română și cultura poporului român“.

Domnule Director!

Importanța ce o au prelegerile populare pentru înaintarea culturală și întărirea economică a țărănimii dela sate e în deobște cunoscută. Cu ajutorul lor putem îndeplini una dintre cele mai importante probleme ale instituțiunii noastre: răspândirea culturii la sate. Experiențele de până acum dovedesc, că poporul arată cel mai mare interes față de sfaturile și îndrumările, pe cari i le dă cărturărimea cu ocazia prelegerilor. În despărțămintele, în cari comitetele cercuale s'a îngrijit să se țină prelegeri sistematice și practice se pot constata rezultate reale îmbucurătoare. Și atunci când țărani se vor convinge că intelectualii se îngrijesc din toată inima de soarta lor năcăjită, când vor vedea că domnii dela orașe vin în mijlocul lor să le arete cu vorba și cu fapta, căile și mijloacele cari le pot înlesni traiul, îi vor primi cu dragoste frățească și se va întări și mai mult încrederea țărănimii în conducătorii săi.

Având în vedere deci importanța națională a acestor prelegeri, nădăduim că toate despărțămintele noastre își vor da silința să aranjeze în toate comunele de pe teritoriul lor asemenea prelegri populare.

Comitetul central, în ședința sa ținută în 19 Iulie 1911, pentru a înlesni ținerea prelegerilor populare, mai ales în despărțămintele lipsite de mijloace materiale, a votat, spre acest scop, pe anul 1912 suma de 2000 coroane, care se va distribui, în părți egale, de câte 100 coroane, între 20 de despărțăminte ale „Asociațiuni“.

⁸⁾ Efer. 4. 31.

⁴⁾ I. Ioan c. 4. v. 8.

⁵⁾ Ef. c. 2. v. 14.

⁶⁾ Iacob c. 1. v. 26.

⁷⁾ Evrei 12. 14.

Pentru orientarea On. direcțiunii ale despărțămintelor, ne permitem a înșira principiile călăuzitoare pe cari trebuie să le aibă în vedere la aranjarea prelegerilor populare și condițiunile, ce trebuie să le îndeplinească despărțămintele pentru a putea fi împărțite de ajutorul de 100 coroane coroane ce-l dă comitetul central:

1. Comitetele cercuale să stabilească, în cursul lunii Ianuarie 1912, lista comunelor, în cari se vor ține prelegeri populare, având mai ales în vedere acele comune, unde până acum nu s'au ținut nici prelegeri populare și nici adunări cercuale și prin urmare „Asociațiunea” e mai puțin cunoscută se va mai avea în vedere situația scăpată a comunelor și neapărata trebuință de a se face ceva pentru povățuirea locuitorilor spre a-i ajuta în cele economice.

2. Comitetele cercuale vor face apel la întreaga cărturărie de pe teritoriul despărțământului să țină prelegeri și să aranjeze șezători la sate, în Dumineci și sărbători. Dacă pe teritoriul despărțământului se găsesc specialiști în ale economiei, de exemplu preoți și învățători, cari în timpul din urmă s'au calificat în pomărit, vierit, stupărit etc., precum și medici, avocați, funcționari de bancă ș. a. m. d. trebuie invitați să țină prelegeri în diferite comune, tratând subiecte din specialitatea lor.

E de dorit ca prelegerile populare să fie de mai înainte pregătite, dar să se țină liber — nu cetite — și cu demonstrațiuni practice. Tot ce se poate arăta și experimenta, să se arete și să se experimenteze, așa de exemplu:

a) La cultura pământului, să se arete diferite soiuri de mașini și unelte agricole, și unde se poate să se pună chiar în lucrare, ca cei prezenți să se poată convinge de avantajele lor;

b) Tot așa să se procedeze la prelegerile despre pomărit, arătând cum se face în practică sămănatul pomilor, strămutarea, altoirea și formarea coroanei lor, etc.

c) La cultura viei, să se arete, de exemplu, cum se face rigolarea pământului, altoirea viței, etc.;

d) La cultura legumelor, să se arete diferitele soiuri de semințe mai alese și specii din legumele cele mai frumoase și mai rentabile etc.;

e) La stupărit să se arate, de exemplu, coșnițele sistematice, diferitele soiuri de recvizite și mașini practice, și așa să se procedeze și la alte ramuri ale agriculturii.

Despărțămintele, cari nu au pe teritoriul lor conferențieri specialiști se pot adresa comitetului central pentru a trimite pe conferențiarul agronomic să țină prelegeri, având să supoarte numai cheltuelile de drum ale conferențiarului.

Despărțămintele, cari au schiopicoane le vor întrebuința la prelegerile populare, fiindcă s'au dovedit a fi foarte potrivite pentru a deșteptă interesul țărănimii față de prelegeri. Diapozitive se pot imprumută dela „Urania” din Budapesta (VIII Rákoczi ut 21) și dela desp. Brașov, Brad, și Hațeg cari au câteva prelegeri cu diapozitive.

Cele mai bune dintre prelegeri să se înainteze comitetului central, care le va censura prin organele sale și le va publica în revista „Transilvania” sau în „Biblioteca populară a Asociațiunii” ca prelegeri model. Cele mai bune patru prelegeri model din diferitele ramuri comiteul central le va premia cu câte 50 cor.

4. Cu ocazia prelegerilor populare să se înființeze agenturi și biblioteci populare, cari vor primi gratuit toate publicațiunile „Asociațiunii”.

Tot cu ocazia prelegerilor populare, conferențiarul să facă propagandă între popor pentru a se înscrie membri ajutători (cu taxa de 2 cor.) la Asociațiune, spunându-le, că în schimbul taxei de 2 cor. vor primi 10 broșuri și și un Calendar în fiecare an.

5. Toate prelegerile să se țină sub conducerea unui delegat al comitetelor cercuale. Membrii comitetelor cercuale să-și împartă conducerea și prezidenția prelegerilor, ca toți să lucreze deopotrivă la reușita acestora. Să se facă propagandă, ca la prelegeri să ia parte și poporul din comunele învecinate.

6. Comitetele cercuale să compună în luna Ianuarie 1912, lista prelegerilor, pe cari au de gând să le țină în cursul anului, indicând atât comunele cât și numele conferențiarilor, precum și numele membrilor din comitet, cari le vor prezida.

Listele să se înainteze comitetului central cel mult până la 1 Martie 1912, arătând, dacă dorește să fie împărțite de ajutorul de 100 cor.

Acele dintre despărțăminte cari nu vor înainta lista prelegerilor populare până la termenul indicat mai sus, nu vor putea fi împărțite de ajutorul de 100 cor.

O prelegere economică nu se va putea remunera cu mai mult de 10 cor. din partea despărțământelor. Așa încât despărțămintele cari primesc ajutorul de 100 cor. vor avea să țină cel puțin 10 prelegeri economice. Despre rezultatul practic al prelegerilor vor avea să raporteze în raportul general, despre activitatea Despărțământelor în cursul anului 1912.

Deodată cu înaintarea listei prelegerilor populare comitetului central, să se arate și câte agenturi și biblioteci populare vor să înființeze, cerând numărul corăspunzător de exemplare din publicațiunile populare ale „Asociațiunii”.

O deosebită importanță trebuie să dea despărțămintele tovărășilor sătești, căci înființarea lor e singurul mijloc pentru organizarea economică a poporului nostru. Comitetele cercuale să încredințeze o persoană de pe teritoriul despărțământului, să studieze amănunțit organizația tovărășilor și să cutriere comunele aparținătoare despărțământului, arătând țărănilor importanța acestora și îndemnându-i să le înființeze. Informațiuni în tot ce privește tovărășiile se pot primi dela foaia „Tovărășia”, ce apare ca adaus la „Libertatea” din Orăștie și dela „Revista economică” din Sibiu organul oficial al băncilor noastre, care în vremea din urmă a îmbrățișat cu un deosebit interes ideea tovărășilor, despărțămintele să ceară sprijinul moral și material al băncilor Ceice vor izbuti să înființeze tovărășii de credit, de producțiune, de valorizare etc. să fie împărțite de premii, ca încurajare. Deasemenea să se dea premii și gospodarilor, cari vor înființa pepiniere de viță americană, grădini de pomi, gospodării model etc.

În părțile, unde e teren prielnic pentru negoț, despărțămintele să se îngrijească a angaja un specialist — eventual mai mulți, — ca să țină cursuri de negoț pentru țărani, în cari să li-să spună: 1. Folosul negoțului la sate; 2. Întocmirea unei prăvălii; 3. Marfa cu care trebuie să înceapă negoțul; de unde se poate procura această marfă; 4. Părți mai de căpetenie din legea comercială; 5. Pregătirea hârtiilor trebuincioase pentru cererea dreptului de a deschide prăvălie; 6. Îndrumări pentru purtarea socotelilor; 7. Despre însoțirile de consum etc.

Atragem atențiunea despărțământelor și asupra expozițiilor etnografice, de copii, de produsele agricole, de vite etc., cari s'au dovedit foarte potrivite pentru

promovarea culturii în sânul poporului nostru. Cu ocazia adunărilor cercuale, fiecare despărțământ să aranjeze o asemenea expoziție și să împartă premii între cei ce se disting. Obiectele mai prețioase dela expozițiile etnografice să se rescumere pentru „Muzeul Asociațiunii“.

Comunicând onoratorilor direcțiuni acest program de acțiune, le atregem atențiunea să iee cu ajutorul comitetelor cercuale dispozițiuni, pentru a câștiga ajutoare materiale și din alte părți (averea proprie, venitul petrecerilor, donațiuni dela bănci etc.) ca să se poată îndeplini întreg programul.

În așteptarea răspunsului D-Voastră, vă rugăm, Domnule Director, să primiți încredințarea deosebitei noastre stime

Sibiin, 25 Decembrie 1911.

Andrieu Bârseanu,
prezident.

Oct. C. Tăslăuanu,
secretar.

Laptele și importanța economică a producției lui.

Laptele, acest liquid, care constituie baza alimentației noilor născuți, și un aliment de prima calitate și pentru adulți, este un produs al mamelilor produs care la vacă este de o culoare albă, dă un gust dulceag special, și fără nici un miros.

Elementele din cari se compune laptele sunt, apă și materii grase, zahăr de lapte sau lactosă, materii azotate și săruri minerale.

Mamelile sau organele secretoase ale laptelui, formează la vacă două mase semiglobuloase. Aceste două mase sunt divizate în 4 sferturi terminate fiecare prin o prelungire numită gurgui pe unde se scurge laptele.

În toate laptele se formează în beșicuțe, prevăzută fiecare cu un mic canal de scurgere numite canale galactofore, și toate aceste canale la rândul lor comunică cu alte mai mari și toate aceste canale se adună în un mic rezervor așezat la baza gurguiului. Această dispoziție nu e identică la toate animalele, oaia, capra și vaca au aceeași structură a mamelilor, și care diferă de cele alte animale.

Formațiunea laptelui în mamele și secrețiunea lui a fost explicată de diferiți autori nu în acelaș mod. Așa după unii laptele s'ar produce datorită trecerii unei părți a sângelui care vine în mamele, prin pereții acelor bășicuțe din care am arătat că e constituită mamele, și după diferite transformări ar lua aspectul ce îl are laptele, după alți autori laptele ar rezultă la o degenerare sau ramolire grasoasă a bășicuților la mamele, transformându-se fiecare bășicuță în o picătură, de grăsime, care se duce prin canalele bășicuților până în rezervoare dela baza gurguiului. Ori care ar fi modul lui de formație laptele se produce la animale în o cantitate cu atât mai mare cu cât se face o mulgere metodică și cu cât animalele sunt mai bine hrănite.

Cantitatea de lapte produs depinde de specia animalului, rasa, varietatea, individualitatea regiunea, alimentația etc.

Dacă se compară producțiunea mijlocie a laptelui, cu greutatea și volumul animalului; primul animal care dă cea mai mare cantitate de lapte este capra, de unde și denumirea „capra este vaca săracului“.

După socotelile făcute, capra dă anual o cantitate de lapte egală cu de 13 ori greutatea sa, vaca dă de 54 ori greutatea sa oia de 38, iapa 1,05 greutatea. Durata lactației variază după varietăți, așa la unele vaci, producțiunea laptelui se oprește după 4 luni

dela fațare, altele din contra dau lapte până aproape a față din nou. La vacă se socotește în mijlociu perioada lactației de 300 zile.

Unii autori au căutat a stabili dacă este o legătură între volumul corpului și cantitatea laptelui produs. Pentru varietățile de vaci franceze s'a stabilit că dacă se măsoară perimetrul sau centura corpului vacii imediat sub greben; ridicat la pătrat se înmulțește cu 800 se capătă cantitatea anuală de lapte dat, sau dacă centura e de 2 metri, calculat ar fi: $2 \times 2 \times 800 = 3200$ litre de lapte anual.

Pentru varietățile românești, calculul nu se poate face, dat fiind starea primitivă a vitelor noastre. A alege o vacă bună de lapte nu e tocmai ușor, alegerea depinzând de rasă, varietate sau individ.

Așa sunt rase reputate ca producând lapte mult în țara lor, cum este rasa Olandeză căci poate produce până la 45 litruri de lapte în Olanda, pe când la noi nu produc nici 20.

Primul lucru de observat în alegerea unei vaci de lapte este starea sa de sănătate. O vacă sănătoasă, are botul umed, aerul expirat fără nici un miros, privirea vioasă și blândă, pelea moale și untoasă, părul fin respirația regulată, să aibă poftă de mâncare, să nu tușească nici să scoată mucosități pe nas.

Vacile bune de lapte nu sunt grase, sunt în o stare de îngrășare mijlocie, fiind o opoziție între producțiunea laptelui și formarea de rezerve de grăsime.

Este important ca o vacă de lapte să fie blândă, nesperioasă și să se lase să fie mulsă. O vacă nervoasă, sălbatică perde mai mult de jumătate din valoarea sa. Ca chestie de conformație să se aibă în vedere o dezvoltare mai accentuată a părții posterioare a corpului.

Basinul larg cu șoldurile depărtate, capul micușor, coarnele subțiri și lustruite, gâtul redus, gusa puțin abondentă, trebuie căutate la ori ce vacă de lapte, ochiul ori pleoapele subțiri, urechile lungi și fără păr, pelea groasă și ușor de prins între degete.

Picioarele subțiri, membrele posterioare cât mai depărtate unele de altele, ușurând dezvoltarea ugerului.

Șira spinării să îndoie după câte-va fătări, fără ca aceasta să se facă să o socotim ca un defect de conformație. Vinele de sub pânțee în număr de 2, numite vinele de lapte cu cât vor fi mai groase cu atât vor indica o producție mai abondentă de lapte, ceea ce e și natural căci cu cât o țată e mai hrănită de sânge și producție mai abondentă de lapte, ceea ce e și natural căci cu o țată e mai hrănită de sânge și producțiunea laptelui e mai abondentă.

Laptele precum și derivatele lui, hrânza și untul, au o importanță economică colosală. Sunt țări ca Olanda și Danemarca care vând anual de câte-va zeci de milioane, unt brânză și lapte. Țara noastră zisă eminentă agricolă, are sate unde vacile de lapte sunt o raritate, iar alimentația cu lapte sau brânză nu se vede de cât sau la zile mari, sau în cazuri de boli grave. În combaterea epidemiilor de scarlatină, unde laptele constituie baza sau chiar unica alimentație a bolnavului, medicii trebuie a face adevărate tururi de forță, parcurgând în unele județe sate întregi pentru a avea câte-va litruri de lapte zilnic.

Orașele mari consumă cantități colosale de lapte, așa Parisul are nevoie de minimum 900,000 litre lapte zilnic, iar producțiunea totală a laptelui din întreaga Franță este de 75 milioane hectolitri lapte pe an.

Cooperativele de lăptărie din Franța, Olanda, Danemarca și Germania, fac afaceri de milioane pe an, la noi în țară cooperativele abea la începutul lor,

ar putea face afaceri splendide dacă ar fi încurajate și conduse de oameni competenți.

Producția laptelui necesită o alimentație foarte abundentă, alimentație fie în pășune, fie la grajd.

Pășunile noastre țele mai mult sărace în erburi de prima calitate, face ca laptele cele mai adesea ori să fie sarac în substanțe grase, dacă proprietarii nu îngrijesc a li-se da, la întoarcerea de la pășune fână țarățe, sfecle, morcovi etc.

Hrana nechibzuită ori neîndestulătoare a vitelor de lapte, alimentele descompuse sau mucigăite, cele acre, prea sărace în principii nutritive sau prea apoase, sunt capabile a da un lapte alterat ce poate determina accidente destul de grave consumatorului.

Laptele-i dispus la diferite alterațiuni, care îl fac neconsumabil. Așa une-ori are o culoare galbenă mai mult sau mai puțin închisă cu un gust puțin sărat și se încheagă repede la ferbere. Acesta e un lapte ce provine dela vaci fatate curând și dacă e absolut trebuitoare vitelor, imediat e dăunător consumătorilor.

Laptele cu colorația albăstruie provine de la vaci foarte prost hrănite, sau atinse de diferite boale ale țâțelor sau chiar de tuberculoasă, el are un gust sarat și un miros aducând a sudoare.

Laptele cu o colorație verzue provine dela vaci atinse de diferite boli a ficatului.

În modul cum azi se face vânzarea laptelui e peste pulință, ori câtă muncă s'ar depune și ori cât de numeros personal de control ar fi, a se elimina din comerț tot laptele falsificat.

Când numărul vânzătorilor e atât de mare și atât de răspândit, a'i controla pe toți, este ominește imposibil.

Idealul ar fi formarea cooperativelor de lăptărie. Înființarea acestor cooperative ar satisface un mare număr de necesități.

1). Toți producătorii de lapte nu ar mai fi siliți a'l vinde așa pe nimic, sau chiar a nu'l putea vinde, el fiind sigur de disfacere.

2). Laptele vândut de cooperativă ar prezenta o garanție că e un lapte sănătos și nealterat.

3). Controlul acestor cooperative ar fi cu mult mai ușor decât al sutelor de vânzători de azi răspândiți în sute de locuri.

4). Cooperativele ar putea veni în ajutorul producătoru ui, fie în casuri de îmbolnăvire a vacilor trimițându-le la medicul veterinar și dându-le medicamente, fie ajutându-i a-și cumpăra vaci de lapte, fie ajutându-i a îmbunătăți rasa vacilor de lapte, pentru cumpărarea de tauri aleși de reproducție. Deci idealul atât pentru consumator cât și pentru producător ar fi înființarea de cooperative de lăptărie, pentru înființarea cărora orice om de bine trebuie să pună tot interesul.

Gh. P. Ionescu
Medic Veterinar—Huși.

O carte vechie.

Îndeletnicindu-mă cu adunarea de documente privitoare la trecutul bisericilor din protopopiatul Beiuș, am dat de urma unor însemnate acte cari erau aruncate cu o nepăsare nescuzabilă printre cărțile prăfuite ale bisericilor noastre.

Și până nu se va da posibilitatea să le utilizez voi da la iveală unele dintre ele.

Se știe, că prin secolul al XVIII-lea erau în Bihor școale sătești bune, învățătorii se ocupau și cu scrierea de cărți bisericesti.¹⁾ Așa pe la 1730 dascălul

¹⁾ N. Firu: Date și documente (pag. 8.)

din Băbăgani Vasile Sporse seria liturgiere.

Preoții din Beiuș se îndeletniceau de asemenea cu astfel de scrieri. Așa popa Iosif din Beiuș pe la anul 1753 scrie o „Cazanie“ la oameni morți. Hartia e lințată și pe ea se culcă slove cirile, curate și frumos rotunzite. Așai întreaga carte dela început până la sfârșit. Tiparul nu putea se esecute mai bine tipări-tura decât mâna lui Iosif „dinu orașu dinu Beiușu“.

Am căutat să confruntez cartea aceasta cu alte „Cazanii“, dar n'am găsit nici una, care să aibă asemănare din care ar ieși că e o simplă copie. Socot, că-i originală, nu numai scrisă, ci și alcătuită de Popa Iosif din Beiuș.

De altfel el adaugă la sfârșitul cărții următoarea notiță.

„Scrisamu eu Popa Iosifu din Orașu din Beiușu întru anii dela Domnulu Hristos 1753. Aceasta carte de învățătură la Preuți și oameni morți și la coconi ce-s pristeviți. Și întru acestu anu au fostu Patruzeci de mucenici joi întâe săptămână în pos(t) și Blagovesteniile a trăia săptămână sâmbătă. Și sfântulu mucenic Georgie în zua de Paști și Sfinții apostoli o săptămână și trii zile și zua loru joi. Și comișii carii au venitu dela împărăție au tematu toată câmpia înainte și Pomeseu și apoi sau dusu înapoi și Noi amu rămasu netemați înaintea lof. Iară eu Popa Iosifu foarte mă rog cinstiților Preuți de veți afla sminteală în slove au în cuvântu să iertați și să îndreptați ca să aveți spăsenie“.

Cartea e în posesiunea părintelui Vasile Nicoruța din Cusiiș. Dau la vale una dintre aceste „Cazanii“ cu ortografia în care e scrisă*). Poate vre-un cercetător iscusit imi va putea da deslușirea, că este cartea ori ginală sau nu.

Petru E. Papp.

Nr. 1948/1911.

Concurs.

În conformitate cu dispozițiile pentru administra-rea fondurilor și fundațiilor „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“ se publică concurs pentru „premiul Andrei Murășan“ de 300 cor. pe anul 1911.

La concurs se admite orice lucrare originală românească de cuprins literar, tipărită în Ungaria în Ungaria în cursul anului 1911, fie din sfera literaturii frumoase fie o colecțiune de literatură populară.

Concurenții vor avea să înainteze până la 1 Aprilie st. n. 1912 biroului Asociațiunii în Sibiu (Str. Șaguna Nr. 6) cinci exemplare din lucrările lor. Premi-eria autorului se va face în ședința festivă a sec-țiilor științifice-literare ce se va țineă cu ocazia, adu-nării generale din 1912.

Sibiu, 25 Decembrie 1911.

Andrieu Bârseanu,
prezident.

Oct. C. Tăslăuanu,
secretar.

Nr. 1947—1911.

Apel.

În preajma Anului-Nou ne permitem a face un călduros apel către toți sprijinatorii culturii poporului român să binevoiască a-și răscumpăra felicitările de Anul-Nou în folosul Muzeului Asociațiunii.

Mijloacele materiale de care dispune Muzeul sunt așa de restrânse, încât înzestrarea lui înaintează foarte încet. Și aceasta e o mare pierdere pentru noi, căci prețioasele obiecte de mare însemnătate etnografică și istorică, cari sunt o comoară a trecutului nostru și

*) În Nr-1 viitor.

tot atâtea mărturii ale vieții noastre culturale, dispar sau sunt adunate cu sânguință de străini. E timpul suprem să ne îngrijim ca cel puțin o parte dintre aceste comori ale poporului nostru să le adăpostim în muzeul primei noastre instituții culturale. Dacă contribuțiile pentru înzestrarea Muzeului ar fi mai mari, această instituție ar lua un avânt, care ne-ar face cinste.

Facem deci apel călduros către toți cărturarii români să contribuie cu sume cât mai mari, pentru înzestrarea Muzeului nostru național.

Numele donatorilor se vor publica în ziare și în rev. „Transilvania“.

Sibiu, 25 Decembrie 1911.

Andrei Bârseanu,
prezident.

Oct. C. Tăslăuanu,
secretar.

CRONICA.

Sărbători fericite tuturor cetitorilor nostri!

Incidentul neplăcut. În Nr. penultim al „Bis. și Școala“ am cerut dela dl învățator-director Iosif Moldovan explicația aluziunii ce a făcut-o în „Românul“ la adresa „Bis. și Școal.“ Răspunsul a sosit prea târziu pentru numărul trecut, iar în numărul prezent nu vrem să stricăm sărbătorile cu chestiuni neplăcute, în urmare se va publica răspunsul numai după sfintele sărbători.

Necrolog. Cuinima frântă de durare aducem la cunoștință, că neuitatul nostru soț, tată, soț și bunic Ioan Codrean paroh gr. or. român în Șiclău a trecut la cele eterne 19 Decembrie st. v. în al 70-lea an al etății și al 46-lea an al fericitei sale căsătorii. În mormântarea a fost Miercuri, în 21 Decembrie st. v. ora 10 a. m. Odinească în pace! Șiclău, 19 Decembrie st. v. 1911. Văd. Cristina Codrean născ. Ciorogariu, soție. Terenția Văd. Iercan Gabriela mărit. Dr. Brădean Adriana măr. Dr. Ispravnic, Nicolau Codrean fiice și fiu. Dr. Atanasiu Brădean, Dr. Sever Ispravnic, Elena Codrean născ. Morariu gineri și noră. Aurelia, Tudor, Mircea și Nerva Iercan Sabin și Salvator Brădean Leția și Sever Ispravnic Nicolau Codrean nepoți.

Concurse.

Prin aceasta se escrie concurs pe postul învățătoresc vacant dela școala cu clasele superioare gr. ort. rom. din Sâmbăteni protopresbiteratul Aradului cu termen de 30 de zile dela prima publicare în organul oficios „Biserica și Școala“, pe lângă următoarele emolumente.

1. Salar fundamental 1000 cor. în bani gata, plătit în rate trei lunare; și cvinvenalele prescise în lege.

2. Locuință cu 2 odăi culină și toate cele aparținătoare în edificiul bisericii precum și grădina de legume.

3. Pentru încălzirea salei de învățământ după trebuință până la 3 stânjini de lemne.

4. Pentru curatorat 24 cor.

5. Pentru scripturistică 10 cor.

6. Pentru participare la conferințele și adunarea generală învățătorești 20 cor.

Dela recurenții pe lângă evalueațiune învățătorească se cere și diplomă, că sunt în stare a instrui și conduce cor. vocal pe 4 voci după note.

Alegândul învățator pentru salarul spus mai sus e îndatorat a împlini sarcina cantorală în Dumineci și

sărbători precum și la alte ocaziuni, și a instrui elevii în cântările rituale.

Pentru instruirea și conducerea corului vocal va primi remunerațiune de 100 cor.

Recursele ajustate cu documentele de lipsă adresate com. par. din Sâmbăteni sunt a se înainta în termenul concursual, la oficiul protopopesc gr. ort. rom. al Aradului, având recurenții a se prezenta în cutare Duminecă ori sărbătoare în sfta biserică din Sâmbăteni pentru a-și arăta desteritatea în cântare și tipic.

Dat în ședința com. par. din Sâmbăteni ținută la 14/27 Decembrie 1911.

Valer Felnecan
pres. com. par.

Petru Lupas
not. com. par.

În conțelegere cu: Vasile Belez protopop inspector școlar tractual.

—□—

1—3

Pe baza înaltului ordin cons. cu Nrii 2083/1910 respective 6961/1911 prin aceasta se escrie din nou concurs cu termen de 30 de zile dela prima publicare pentru îndeplinirea parohiei de clasa a II-a din comuna Araneag (Szekesarányág) protopresbiteratul Șiriei, devenită vacantă prin trecerea în deficiență a parohului Manasie Popescu, pe lângă următoarele emolumente:

1. O sesiune parohială. 2. Birul legal. 3. Stolele legale. 4. Intravilanul parohial de lângă biserică. 5. Eventuala întregire dela stat.

Deși parohia este de clasa a II-a, din lipsa de reflectanți, pe baza rezoluției mai sus citate, se admit la concurs și reflectanți de clasa III-a.

Alegândul este obligat a-și plăti toate dările publice după întreg beneficiul, a îngriji de locuință, a catehiza și exorta elevii școlii confesionale, fără altă remunerație. Dela reflectanți se așteaptă pe lângă stricta observare a §-lui 23 din „Regulamentul pentru parohii“ a se prezenta în sfta biserică din Araneag, spre a-și arăta desteritatea în cele rituale. Recursele ajustate conform regulamentului, sunt a se adresa comitetului parohial din Araneag și a se subșterne P. On. Oficiu protopresbiterat din Șiria (Világos) cottul Arad.

Dat din ședința extraordinară a comitetului parohial din Araneag la 10/23 Decembrie 1911.

Manasie Popescu
pres. com. par.

Georgiu Abrudan
not. com. par.

În conțelegere cu: Mihail Lucuța protopop rom. ort.

—□—

2—3

Pentru îndeplinirea postului învățătoresc din Beins Sâmiclăuș conform ordinului Venerat. Consistoriu ort. român din Oradea-mare de sub Nr. 2215/sc. a. e. se publică concurs cu termen de alegere după 30 zile dela prima publicare.

Dotățiunea e: 600 cor. în bani, stoalele îndatinate, locuință și grădina de legumi. Întregirea salarului și cvinvenalelor se vor cere dela stat.

Reflectanții au să se prezente în cutare Duminecă ori sărbătoare la sf. biserică de acolo pentru a-și dovedi desteritatea în tipic și cântare; iar recursesle adresate comitet. parohial să le trimită la subșcrisul în Feketegyörös.

F. Girișiu, la 13/26 Decembrie 1911.

Petru Serbu
protopop.

—□—

2—3

Pe baza ordinului Ven. Consistor de sub Nr. 6803/911, prin aceasta se escrie concurs din nou pentru îndeplinirea definitivă a postului învățătoresc la școala confesională gr. or. română din Bulza, protopresbiteratul Lipovei cu termen de recurgere 30 de

zile dela prima publicare în „Biserica și Școala“.

Emolumentele sunt:

1. În bani gata dela parohie 516 cor. 40 fil. dela stat întregire 364 coroane și cvinevenalele după serviciul prestat.

2. Pământ în natură în valoare de 80 cor.

3. Pentru lemnele învățătorului 40 cor.

4. Cortel liber în noul edificiu școlar și grădină $\frac{1}{4}$ de jugher.

5. Pentru conferință 20 cor. scripturistica 6 cor.

De încălzirea salei de învățământ se va îngriji comuna bis.

Alegândul învățător este îndatorat a ținea strana cantorală în duminici și sărbători, a instrui elevii în cântările bisericești, a lua parte la înmormântări și a conduce școala de repetițiune fără alta remunerațiune.

Recurenții sunt poftiți, ca recursele ajustate conform regulamentului pentru organizarea învățământului și adresate comitetului parohial din Bulza să le susțină în termenul de mai sus la oficiul protopopesc gr. or. rom. din Lipova (Lippa) și să se prezinte sub durată concursului în vre-o duminică ori sărbătoare în sfta biserică spre a-și arăta desteritatea în cântare și tipic.

Bulza 26 noemvrie (9 decemvrie) 1911.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu protoprezbiterul tractual *Fabriciu Manuilă* inspector de școale.

—□—

2—3

Pe baza ordinului Ven. Consistor de sub Nr. 5236/911, prin aceasta să escrie din nou concurs pentru îndeplinirea definitivă a postului de învățător la școala confesională gr. or. rom. din Bruznic (Marosborosznok) protopopiatul Lipovei, cu termin de recurgere de 30 zile dela prima publicare în organul oficios „Biserica și Școala“.

Emolumentele: 1. Salar în bani gata 1000 cor. 2. Cortel liber în edificiul nou al școalei. 3. Dela înmormântări 60 fileri și când se duce mortul în biserică 1 cor. cu liturgie 2 cor. 4. Conferința inv. 30 cor. 5. Scripturistica inv. 20 cor. 6. $\frac{1}{4}$ jugher grădină pentru legume.

Alesul învățător este îndatorat a purta cantoratul în și afară de biserică, a instrui tinerimea școlară precum și pe cea ieșită din școală în cântările bisericești și tipic, a instrui și conduce corul bisericesc existent, pentru care ea remunerațiune va avea jumătate din toate venitele funcțiunilor cu corul, a purta agendele scripturistice a comitetului și sinodului parohial, a face socoțile parohiale pentru o remunerațiune de 50 cor.

În lipsa de concurenți bărbați, să admit a concurge și învățătoare, cari în caz că ar deveni alese sunt îndatorate a să îngriji de prevederea cantoratului pe spesele proprii.

Recurenții au a-și subșterne recursele lor Prea On. Oficiu protopopesc din Lipova (Lippa) fiind adresate comitetului parohial din Bruznic și a se prezenta în vre-o duminică ori sărbătoare în sfânta biserică din loc spre a-și arăta desteritatea în cant, tipic și note; dar nu în ziua de alegere.

Bruznic la 28 august (10 septemvrie) 1911.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu protopopul tractual *Fabriciu Manuilă* inspector de școale.

—□—

2—3

Pe baza rezoluțiunei Venerabilului Consistor diecezan din 1/14 decemvrie a. e. Nr. 6787/911 prin

aceasta se publică concurs pentru îndeplinirea parohiei de cl. III din Chișorosin (Torontáloroszi) protoprezbiterul B. Comloșului cu termin de recurgere de 30 zile dela prima publicare în organul oficial: „Biserica și Școala“.

Venitele acestei parohii sunt:

1. Eventualul ajutor dela stat;

2. Stolele legale și birul legal;

3. Eventualul ajutor dela domeniu.

Toate aceste dau un venit anual de 1200 coroane

4. Alegândul preot are a se îngriji din al său de locuință, are să-și plătească toate dările după venitul beneficiat; e îndatorat a face regulat slujbele în sfta biserică și a catehiza la școala confesională ort. română din loc — fără altă remunerație.

5. Dela recurenți se recere evalueație de clasa III (a treia).

6. Reflectanții vor avea a se prezenta în sfta biserică din loc cu observarea § lui 33 din Regulamentul pentru parohii spre a-și arăta desteritatea în rituale și omiletică.

7. Rugările de concurs instruate conform prescrielor §-lui 13 din Statutul Organic și adresate comitetului parohial gr. or. rom. din Chișorosin (Torontáloroszi) — sunt a se înainta Prea Onor. Oficiu protoprezbiteral gr. ort. român în B. Comloș (Nagykomlós) comitatul Torontal.

Chișorosin, din ședința comitetului parohial ținută la 15/28 noemvrie 1911.

Stefan Crișan
preș. com. par.

În conțelegere cu: *Mihai Păcățian* protopresbiter.

—□—

3—3

Pentru îndeplinirea definitivă a postului învățătoresc nou înființat din comuna Toracul mic (Kistárnok) protoprezbiteratul B. Comloșului, comitatul Torontal, să publică prin aceasta concurs cu termin de recurgere de 30 de zile dela prima publicare în foaia oficioasă „Biserica și Școala“.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt:

1. În salar fundamental 1000 cor. adecă una mie coroane plătibile în rate lunare anticipative, din cassa cultului.

2. Pentru conferențele învățătoarești dacă va participa 30 coroane;

3. Pentru locuință 200 cor. anual; comuna biserică să-și susține dreptul când va putea, să deie locuință în natură;

4. Dela înmormântări, unde va fi poftit, 1 cor. (una coroană);

5. Alegândul învățător va avea pe lângă prevederia învățământului, să îngrijască și de cantorat și să conducă școlarii în duminici și sărbători la sfta biserică, și școlarii să-i instrueze în cântările bisericești fără altă remunerațiune;

6. De încălzitul, curățitul și măturatul salei de învățământ se va îngriji comuna biserică, care va angaja spre acest scop o persoană corespunzătoare.

Dela recurenți se recere diplomă învățătoarească.

Recursele ajustate conform dispozițiilor Regulamentului în vigoare, sunt a se înainta Prea On. Oficiu protopopesc în Nagykomlós (B. Comloș). Conducătorii de coruri vor fi preferiți. Reflectanții vor avea să se prezinte în vre-o duminică ori sărbătoare în sft. biserică din loc spre a-și arăta desteritatea în cant și tipic.

Dat din ședința comitetului parohial ținută în Toracul mic la 14/27 octomvrie 1911.

Petru Tyira

preș. com. par.

Teodor Muntean

not. com. par.

În conțelegere cu: *Mihai Păcățian* protoprezb. insp. școl